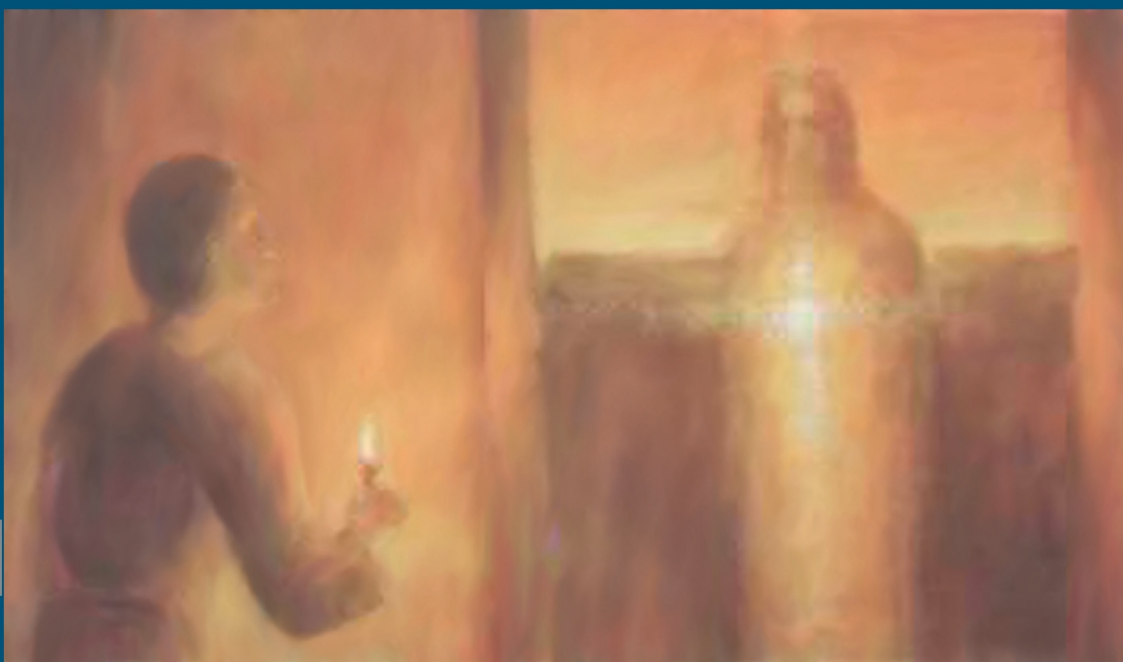

POSELSTVÍ VÁNOC

PAVEL KŘIŠŤAN

Autor, nar. 1920, působil jako farář Obce křesťanů, hudební pedagog a překladatel. V současné době (2005) je předsedou Anthroposofické společnosti v České republice. Z jeho vlastních prací připomeňme Tři studie o životě a díle J. A. Komenského nebo zpracování Parsifalova příběhu pro mládež. Z překladů Chymickou svatbu Christiana Rosenkreutze, Novalisovy Hymny k počtě noci a Goethovu Pohádku, z děl Rudolfa Steinera např. O poznávání vyšších světů, Všeobecnou nauku o člověku či Janovo evangelium. Přednášková činnost se zaměřuje především na cestu duchovního rozvoje člověka a na waldorfskou pedagogiku.

Pavel Křišťan

POSELSTVÍ VÁNOC

Dvanáct vánočních kázání na dvanáct vánočních dní
k evangeliu podle Jana, kapitola 21, 15-25

© Pavel Kříšťan

ISBN 80-969417-4-7

9 788096 194174 2

Předmluva

k obnovenému vydání r. 1998

Těchto dvanáct vánočních promluv vzniklo v roce 1983. Byly tehdy rozmnoženy pro malý kroužek lidí, z nichž většina se po válce účastnila náboženského života v pražské Obci křesťanů; ale Obec křesťanů byla v roce 1951 zakázána, a tím tito lidé byli vytrženi z dosavadního náboženského prostředí. „Poselství Vánoc“ v nich jednak chtělo oživit vzpomínku na ztracené duchovní společenství, jednak pokud možno přispět k intenzivnímu prožitku vánoční doby.

V tomto druhém smyslu snad nebude zbytečné, když nyní, po 15 letech, vyjde „Poselství“ tiskem, třebaže Obec křesťanů už od r. 1990 může zase veřejně působit. –

Připojím ještě poznámku, která v původní verzi byla uvedena na závěr: Že všechno, co v těchto úvahách poukazuje na sepětí člověka s vyšším světem a mohlo by proto být pro čtenáře podnětem a přínosem, vyplynulo z obsahu životního díla Rudolfa Steinera (1861-1925). A že autor by se neodvažoval vložit tyto proslovy do rukou čtenářů, kdyby neměl naději, že tyto prvky v nich převažují nad tím, co vyplynulo z jeho osobní nedokonalosti.

V červenci 1998

Pavel Křišťan

JAN 21, 15 – 25

A když bylo po hodě, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone synu Jonášův, miluješ mne více než tyto zde? Řekl jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Praví jemu: Pasiž beránky mé.

Řekl jemu opět podruhé: Šimone Jonášův, miluješ mne? Řekl jemu: Ovšem, Pane, ty víš že tě miluji. Praví jemu: Pasiž ovce mé.

Řekl jemu potřetí: Šimone Jonášův, miluješ mne? I zarmoutil se Petr, protože jemu řekl potřetí: Miluješ mne? A odpověděl mu: Pane, ty poznáváš všechno, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu Ježíš: Pasiž ovce mé.

Amen, amen pravím tobě: Když jsi byl mladší, bral sis pás a chodil jsi, kam jsi chtěl; ale až zestárneš, roztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam bys ty nechtěl. To pak pověděl, aby mu naznačil, jakou smrtí jednou zjeví působnost Boží. Když to pověděl, řekl mu: Pojď za mnou.

Když se Petr obrátil, vidí učedníka, kterého Ježíš miloval, že jde za ním, toho, který spočíval při večeři na prsou jeho a pravil: Pane, kdo je ten, který tě zradí? Když jej tedy Petr spatřil, praví Ježíšovi: Pane, a co ten zde? Praví mu Ježíš: Chci-li, aby zůstal, dokud nepřijsu, proč by tobě to mělo být na obtíž? Ty pojď za mnou. Tehdy vyšla pověst mezi bratří, že onen učedník nezemře. Avšak Ježíš mu neřekl, že nezemře, ale: Chci-li, aby zůstal, dokud nepřijsu, proč by tobě to mělo být na obtíž?

To je učedník, který vydává svědectví o těchto věcech a napsal toto, a víme, že svědectví jeho je ze světa pravdy.

Jest pak i mnoho jiných věcí, které činil Ježíš; kdyby měly být všechny sepsány, každá zvlášť, mám za to, že by celý svět nemohl pojmouti všechny knihy, které by byly napsány.

Co jsou to Vánoce? Člověk 20. století klopí oči, rozpačitě se usmívá a pak snad váhavě odpoví: „Vánoce – to jsou přece nejkrásnější svátky v roce – svátky lásky – zářící oči dětí – rodina – poezie vánočních stromků – vzpomínky na zvuk rolníček na zasněžených cestách...“ Jenže to jsou prázdná slova, polouschlé slupky bez plodů, poslední pozůstatky zděděných, rozmělněných, neujasněných a pro dnešního člověka falešných pocitů. Bylo by mnohem poctivější, kdyby odpověděl: „Nevím, co jsou Vánoce. Nevím, co bych měl při nich slavit.“ Tak, jak je dnes lidé slaví, jsou Vánoce dokladem bezobsažnosti jejich vnitřního vztahu k světu. „Šťastné a veselé svátky,“ přejí jeden druhému, ale nevědí, o čem mluví. Neuvědomují si, že být šťastný nebo veselý nemůže být smyslem ani obsahem sváteční doby, leda důsledkem něčeho, co člověk v takové sváteční době prožil.

A přece, navzdory lidské bezradnosti, jsou Vánoce našťastí reálnou kosmickou událostí, ať lidé o nich něco vědí nebo ne. Každý rok znamenají Vánoce, i když se to tak mnohému modernímu člověku bude zdát absurdní, vždy nový příchod Kristův do pozemského světa. Jednou, jedinkrát v rytmu roku se na dvanáct dní otevírá brána nadsmyslové jsoucnosti a nebeské síly vtrhují mocným světelným proudem dolů do oblasti země. Spolu s nimi, jednou, jedinkrát za rok přichází Kristus až do bezprostřední blízkosti člověka. Na břehu nadsmyslů, na pomezí duševního a smyslového bytí, se zjevuje duševnímu zraku lidstva, jakoby v lehké jitrní mlze. Je jitro, začátek nového dne. Právě protože přichází Kristus, mohou se rozplynout stíny noci, může nastat den našich duší. Můžeme začít psát čistý, nový, dosud nepopsaný list života.

Naše duše tedy stojí tváří v tvář Zmrtvýchvstalému. To je kosmická realita Vánoc. Ale co o ní můžeme vědět my, pozemští lidé, žijící v prostoru a v čase? Jistě, člověk může nedbat vánoční blízkosti Kristovy, závrtné blízkosti andělských kůrů. Pak sice Vánoce zůstanou reálnou událostí, ale ne pro něho. On sám nevejde do vánočního světla.

Ale i on má možnost procitnout pro vánoční dění, uvědomit si, co se děje. O Vánocích k tomu stačí docela málo. Stačí neklást vánočnímu zážitku umělé překážky. Zapomenout na vlastní starosti a na zevní svět, zaposlouchat se do duše a otevřít se tomu, co k ní proudí z jejího duchového okolí. Zkusíme-li to, zjistíme, že nám bude, jako by k nám odevšad proudila láska. Ryzí láska! Ano, to je každoroční vánoční skutečnost, i když svět, plný hlomozu a křiku, nezaposlouchaný do nitra, neslyší jemný ševel lásky, doléhající k duši. Ale tento ševel je teprve začátek, první vzdálené tušení. Tato láska totiž odněkud vyvěrá, má někde původ, proudí k nám z určitého zdroje. Nevyzáruje z neurčita, ale z centra, z neviditelné, ale nadsmyslově přítomné bytosti, jejíž blízkost můžeme cítit, ale o níž tušíme, že je na nekonečně vyšší úrovni než my sami. Touto bytostí, která se pojednou octla v naší blízkosti, je Kristus.

Stojí před námi, zosobnění milující dobrotivosti Boží. Není člověka, který by nemohl dospět k přesvědčení, že se o Vánocích setkal se Zmrtvýchvstalým, ať v tiché samotě, nebo při zbožném zpěvu koled, nebo tím spíše u oltáře, na němž se obětuje před tváří Kristovou.

Zmrtvýchvstalý stojí před námi. Ale můžeme pokročit ještě dále, můžeme vytušit, jaký je vlastně smysl tohoto setkání. Pokusme se jej naznačit tím, že si představíme rozmluvu, k níž by mohlo dojít právě nyní mezi Kristem a člověkem.

Kristus na nás hledí láskyplným pohledem a jeho láska se rozeznívá v slova: „Vidíš mou éterně zářící bytost? Je utkána z duchového světla, z hvězdných paprsků celého vesmíru. Ale dívej se lépe, abys mohl rozeznat ještě něco jiného: krvavé skvrny ran na mých rukou a nohou, i místo, kde můj bok byl protknut kopím. Do těchto míst se neslévá hvězdné světlo, ale bolest vesmíru nad poblouzeními lidí. Tuto bolest nesu v sobě a ponesu ji navěky, protože už se nevzdálím ze světa vin a poblouzení, dokud nevrátím lidem světelné dálky nebes, které kdysi opustili. Má láska je sice silnější než tato bolest, protože je i silnější než smrt. Ale bez bolesti by to nebyla skutečná láska. Chceš mít účast na mé neustávající oběti pro lidstvo,

i kdyby to pro tebe bylo sebebolestnější? Chceš v myšlence na mne sloužit nezištně všem, kdo jsou v životě kolem tebe, tak jako pastýř pečuje o obživu svého stáda? Chceš nasadit své síly všude tam, kde to vývoj světa nejoblavěji potřebuje? Chceš mne následovat na cestě oběti, nyní i v budoucnu? Jestliže ano, máš právo vejít se mnou i do vánoční radosti nad spojením nebes a země a vmísit svůj hlas do já-savého, láskou rozezvučeného obětního zpěvu všech nebeských ků-rů. Rozvaž, co jsi slyšel, a pak odpověz: Miluješ mne?“

Co odpovíme? Jestliže cítíme vážnost otázky, která k nám neslyšitelně doléhá, víme také, že takoví, jací jsme ve všedním životě, ani bychom na ni nemohli odpovědět „ano“. Nemůžeme milovat toho, kdo nás tímto způsobem oslovuje, nenajdeme-li sami v sobě něco, co by s ním bylo spřízněno. Ale je potom vůbec možné, abychom odpověděli poctivě a pravdivě „ano“? Chováme ve vlastní duši něco, co by bylo stejné podstaty s Kristem? Začínáme tušit, že k celému tomu vánočnímu dění musí přibýt ještě jakoby nový motiv, další událost. Velká kosmická událost vánočního příchodu Kristova musí být doplněna událostí mikrokosmickou, proměnou v lidské duši, rozzářením čehosi hluboko v ní, co je spřízněno s Kristem, co pochází z téhož světa jako on. Uprostřed kosmického vánočního dění se začíná vynořovat nový, tichý vánoční obraz: zrození božského dítěte v nitru člověka. Tato vnitřní událost může sice nastat kdykoli během roku, otevře-li se člověk dotyku ducha, ale nikdy pro to nejsou okolnosti tak příznivé jako nyní, pod otevřenými nebesy kosmických Vánoc, pod křísícím dotykem otázky Zmrtvýchvstalého. V bázlivé radosti můžeme pocítit skryté, sotva znatelné procitání svého vyššího, pravého já, toho v nás, co je jiskrou z prvotního plamene božské tvůrčí lásky, uvědomit si první záchvěvy rodícího se nebeského dítěte v nás. A vlastně je tomu tak, že ne my, ale teprve tento rodící se obraz Kristův v nás může pronést pravdivě a s vědomím celého dosahu té odpovědi své „ano“ láskyplnému hlasu Kristovu, doléhajícímu k nám z pomezí božského světa. Nesčetné oči plné očekávání hledí v této chvíli z otevřených vánočních nebes na dítě, jež v nás chce pro-

citnout k životu. Najdeme sílu, abychom se přiznali k zjevení onoho sotva probleskujícího nebeského světla v sobě? Dáme zaznít z hlubiny srdce odpovědi na otázku Zmrtvýchvstalého?

Dokážeme-li říci: „Ano, pane, ty víš, že tě miluji“, – můžeme vejít do světelného světa vánoční radosti, do čarovné země, kde přítomnost se na dvanáct dní mění v posvátnou zvěst o duchem zjasněné budoucnosti, kde časností proniká hudba věčnosti, kde přízraky lidských vin se rozplývají ve světle nejvyššího odpuštění.

Ano, protože jsme obetkáni tajemstvím Vánoc, můžeme prožívat jistotu, že narození Kristovo se týká i nás a že i my smíme mít účast v radosti andělů. Smíme volat s vděčností a nadějí: „Nám, nám narodil se!“ Smíme se ujišťovat stále znova, stále nově užaslí: Ano, nebe je nám blízké, jeho jas je všude kolem naší duše a jeho hlas jí prochvívá. A smíme opakovat znova a znova, s každým tepem svého srdce: „Ano, pane, ty víš, že tě miluji!“

26.12.

Takoví, jací jsme, nedovedeme si představit jiné podmínky života, než jaké známe na této Zemi. Skutečný obraz života na jiných hvězdách si nedovedeme vykreslit. Vidíme třpyt nesčetných světél na noční obloze, můžeme sledovat jejich pohyb, ale přenést se v duchu až do nitra jejich světelných světů je nad naše lidské schopnosti, i když si o tom pozemský rozum, jak víme, rád spřádá své teorie. Můžeme sledovat, jak po obloze stoupá slunce, můžeme cítit hřejivý dotyk jeho paprsků, ale vybavit si, vykouzlit si v představách, jaké by to bylo přímo tam, na slunci, a představit si to oslnivé vlnobití světla, ten stravující žár, na to naše obrazotvornost nestačí.

Tím méně si ovšem můžeme představit bezprostřední skutečnost Boží lásky. Žár toho slunečního oceánu převyšuje nekonečně všechny lidské představy. A přece: jakkoli jsme vzdáleni od jejího všeobjímajícího středu, můžeme cítit její milostiplnou přítomnost, a nejen to: jako můžeme sledovat stoupání slunce po obloze, můžeme sle-

dovat i něco, co bychom mohli nazvat pohybem Boží lásky, můžeme sledovat její proměny a růst, neboť zjevením tohoto podivuhodného vývoje jsou velké mezníky našich vlastních, lidských dějin.

První zjevení, jakoby první pro nás vůbec postižitelnou podobu Boží lásky si můžeme uvědomit v nejdlejší minulosti, na samém počátku toho, čemu říkáme čas. Tehdy se božský prazáklad světů vzdal části sebe sama, své podstaty, a stvořil z ní podobu nebes a země, přírodních říší i člověka. Nikdo z nás by tu nebyl, kdyby Bůh se nebyl vzdal něčeho ze své vlastní jsoucnosti. Jako z nezměrné dálky nám tato oběť z prvopočátku prozrazuje, že dříve, než tu bylo cokoli jiného, už tu musel být slunečný oceán lásky. Z hlediska nejvyšší lásky samé byl posvátný obřad stvoření už jakoby její první proměnou. Mohli bychom ji přirovnat k puknutí semínka, když rostlina začíná klíčit. Zrno se musí obětovat, má-li vzniknout klas.

Minuly věky. Člověk se vzdal blízkosti Stvořitelovy, zapomněl na nebeskou vlast. Zatímco sestupuje stále nevidoměji, stále hlouběji do roklí smyslového bytí, Bůh jej nepřestává láskyplně sledovat. Znova a znova opouští nejvyšší sféry věčnosti, aby se přiblížil k lidem, ozářil jejich pozemskou cestu, uchránil je zkázy. Tak se zjevuje prostřednictvím těch nejzralejších z lidí a vždy znova usměrňuje kroky národů. Vzpomeňme na Noéma, na Abraháma nebo na zjevení na hoře Sinai. Lidstvo sice opustilo Boha, ale Bůh, který mu už předtím předal část sama sebe, je neopustil. Sklání se opět a opět k těm, kteří se od něho vzdalují. To je další, nový, ale stejně tajemně-nepochopitelný projev prapůvodní lásky. Mohli bychom jej přirovnat k růstu rostliny, která vyháší list za listem, zas a znova.

Ale ve vývoji rostliny nastává okamžik, kdy rašení listů ustane a místo toho se náhle rozevře květ. Pro Boží lásku je takovouto proměnou okamžik, kdy Bůh se vzdává své kosmické všemohoucnosti, přijímá omezenost lidského těla, dává se přibít na kříž, sestupuje až do údolí nejzazší bezmoci, do propasti smrti. Teprve v této chvíli Boží láska projevila svou podstatu přímo ve světě smyslů. Teprve nyní i odcizené lidstvo mohlo náhle pochopit, že kdysi vzešlo z nezměrné

lásky a že Bůh a obětující láska jsou jedno a totéž. Právě zde, v temné říši smrti, rozkvetla Boží láska v nikdy předtím nevidaný zářivý květ.

A pak nadešlo zmrtvýchvstání: Bůh přemohl moc smrti, aby mohl navždy zůstat spojen s lidstvem přímo v jeho světě. A ve svém zmrtvýchvstání vzkřísil zároveň i původní nebeskou podobu člověka, obraz Boží, aby člověk jej mohl začít znova tušit, otevřít se mu a přijmout jej do svého nitra jako nový základ svého života. Kristus snesl obraz Boží, světlo nejvyššího lidského já, z nebes na zem a člověk jej může, ale nemusí přijmout; neboť Kristus sice přebývá navždy s lidstvem, ale ne už jako všemohoucí Pán světů, ale jako tichý, pomáhající a důvěřující přítel. Nepřišel, aby člověka přetvořil proti jeho vůli a bez jeho přičinění. Je zde, s celým bohatstvím božského světa, ale čeká a bude navždy čekat, zdali se člověk sám, ze svobodné vůle, přizná k původnímu nebeskému pravzoru své bytosti, tak, jak byl Kristem zjeven. Čeká s neotřesitelnou vírou, že člověk jednoho dne zvolá sám v sobě, z radostně překypujícího srdce: „Ano, miluji toho, z něhož jsem vzešel a do jehož slunečného oceánu lásky jednou opět vejdu jako jeho pokorná součást – ale ne, protože musím, nýbrž proto, že po tom toužím, protože si to tak žádá moje láska.“ Toto důvěryplné očekávání Boží, tato tiše pozemským světem znějící otázka: „Miluješ mne?“ – to je v dějinách Země poslední a nejvyšší stupeň zjevující se Boží lásky: láska darující se člověku, důvěřující, ale nezasahující do lidské svobody. To je Boží láska, dozrála v plod, jehož semínko může zazářit v každé lidské duši, která se s láskou otevře, aby je přijala.

Budeme i my tou dobrou zemí, která je přijme, která je bude opatrovat a dá mu vyrůst a přinést užitek? Najdeme i my odvahu, abychom řekli: „Ano, pane, ty víš, že tě miluji“?

27.12.

Čím je člověk v nekonečných dálkách vesmíru? Čím jsou nekonečné dálky vesmíru pro člověka? Když přemítáme o hvězdné oblo-

ze, může se stát, že si budeme připadat jako bezvýznamné, ztracené zrnko prachu. Komu by mohlo záležet na takovém ztraceném zrnku? „Věčné mlčení těch nekonečných prostor mne děsí,“ napsal významný filozof novověku.

Jak jinak prožívali vesmír lidé v dávných dobách! Ten, kdo by poznal podstatu hvězdných světů, tak věřili, ten si začne uvědomovat, že vesmír je prostoupen hudbou, „harmonii sfér“, jejíž krása překonává všechny, i ty nejvyšší představy o kráse pozemské hudby. A člověk sám není jen ztraceným zrnkem prachu, ale tónem v této harmonii...

Ale ten, tak dodávali, kdo by pronikl ještě hlouběji do podstaty hvězdného života, dojde k něčemu jinému, ještě vyššímu, než k zážitku harmonie sfér. Vesmírná hudba mu začne něco sdělovat, prozrazovat, začne něco vyjadřovat, její znění se stane jakoby mluvou, slovem, zvěstujícím nejhlubší smysl bytí. A Bůh sám je ten, kdo vyslovuje toto slovo do všech stran vesmíru. Tím, že je vyslovuje, dává vznikat bytostem, od nejvyšších k nejnižším. Každá je hláskou Božího slova. Do každé Bůh svým slovem vdechl i její poslání v celku světa. Ti, kdo byli schopni postihovat tajemnou mluvu Boží, skrytou v harmonii sfér, začínali proto v naslouchání chápat souvislosti mezi bytostmi i mezi světy, souhru viditelného a neviditelného, objevovali milostiplné působení prozřetelnosti i ve věčných, neúprosných zákonech existence. Ale i tito vnitřně nejzralejší, nejpokročilejší věděli, že mohou nakonec vnímat všeobsáhlé slovo Boží jenom zčásti, že jeho souhrnný, nejhlubší smysl uniká jejich porozumění. Bůh je příliš daleko od světa lidí. Ani oni nepostihovali tajemné duchové pouto, spojující všechno stvoření.

Když se o Velkém pátku zatměla obloha, stál učedník, kterého Ježíš miloval, pod křížem. Jen on, jediný z učedníků, cítil, že to, co se tu odehrálo, nebylo selhání, ani nepředvídané neštěstí, ale božská nutnost, nejvyšší naplnění. Ale naplnění čeho? Nezměrná bolest, kterou prožíval, mu pozvolna otvírala duchové oko pro neznámé souvislosti. Bezvůlné tělo na kříži začalo pro něho pojednou zářit.

A když hleděl do jeho záře, pochopil, že právě zde, na Golgotě, vplýnulo do světa neslýchané nové zjevení Boží. Co se zde projevovalo až do světa smyslů, bylo samo božské srdce všehomíra. Rouška, halící nejsvětější svatyni božského světa, se rozhrnula, a za ní se objevila sama podstata božského prazákladu světů: obětní láska, tajemství samozřejmého a úplného sebeobětování. Tato podstata se zde projevila tak, že i nejprostší lidské srdce ji bude moci pochopit. Ale zároveň tak, že otvírala vidoucímu duchovému pohledu perspektivy, o jakých se lidstvu nikdy ani nesnilo. Hlubiny prapůvodu všeho bytí se vynořovaly před duší učedníka, kterého Pán miloval. Tajemství Božího slova, od nepaměti nepostižitelné, se začalo odkrývat jeho pohledu. Pochopil, že i Boží slovo je výrazem nejhlubší obětní lásky, že je předáváním Boží podstaty rodícím se bytostem. Tak Bůh v prapočátku vyslovil svou *darující lásku* do rodícího se světa a tímto vyslovením povstaly první, zářivé okruhy andělských zástupů. Tím, že Bůh do nich „vesloval“ svou podstatu, daroval jim základ existence. Ale jeho slovo v nich nepřestává znít. Zní všemi bytostmi a šíří se jimi do nových a nových okruhů. Z obětního zpěvu nejvyšších nebeských hierarchií vznikají další bytosti, a i v nich zní dále darující mluva prazákladu světů, takže i ony mohou darovat svým zjevujícím zpěvem existenci dalším bytostem. Ale zpěv lásky proudí nejen z božského středu světů do vzdalujících se okruhů, nese se i nazpět, z šířících se dálek zpátky k prapůvodu; tentokrát ale jako zpěv odevzdané *vděčnosti* za dar existence, jako touha vplýnout nazpět do náruče, z níž všechno vzešlo. Zjevující chorál tvůrčího sebeobětování a láskyplný zpěv vděčného odevzdání – to je proudící a prolínající se obsah harmonie sfér.

I člověk kdysi procitl k životu jako hláska Božího slova, burácejícího všemi nebesy. Byl zprvu sám dechnutím Božího dechu, jedním z tónů všepronikající kosmické symfonie. I on přijímal své bytí jako zjevení lásky Boží. I z jeho bytosti proudila láska, z níž vzešel, zpátky jako pokorná, žasnoucí, vděčná touha být součástí toho všudy-přítomného chorálu.

Tak tomu bylo do chvíle, kdy do vesmírné harmonie zazněla po-
divná, předtím neslyšená disonance. Člověk, svedený Pokušitelem,
vztáhl ruku po ovoci svébytnosti. Uzavřel své nitro před tisícíhlasým
souzvukem slova, jenž ho prostupoval. Tak pro něho pohaslo vědo-
mí o nebeských zástupech, přestal vnímat jejich životodárný zpěv
a stanul tváří v tvář smyslovému světu. A vesmír pro lidstvo oně-
měl – s výjimkou těch několika málo vyvolených, kteří i nyní ještě
byli schopni se pohroužit do harmonie nebes. A kdesi v polovědo-
mých hlubinách lidské duše se uhnízdila hrůza z dalek Bohem opuš-
těných, do nichž hleděla. „Věčné mlčení těch nekonečných prostor
mne děsí.“

Současně však prochvěla hrůza i nebesy, neboť i pro ně cosi umlk-
lo: v souzvuku milující vděčnosti, stoupajícím k Stvořiteli, přestal
znít hlas člověka. Člověk pro vyšší svět oněměl. Mezi nebesy a zemí
se rozevřela propast zlověstného mlčení, ticho beznadějného odcí-
zení. Představa, že člověk je ještě tónem vesmírné harmonie, začala
být klamná.

Minuly věky. V temnotě Velkého pátku stál pod křížem učedník,
kterého Ježíš miloval. Hleděl na tajemně se rozzařující tělo na kří-
ži a do jeho duše se vlévala neskonalá naděje. Tato naděje mu vnu-
kala jistotu, že božské tvůrčí slovo, z něhož se člověk vymkl, plnost
obětního hymnu všech nebeských hierarchií, vešlo navždy do lidské-
ho světa. A když pak Kristus po třech dnech vstal z mrtvých, věděl
učedník, jenž s ním byl svou duší nejtěsněji spjat, že harmonie všech
nebeských tvůrčích sil začala opět znít a hřímat a bouřit kolem člo-
věka. Obětní láska Boží pronikla až do světa smyslů, aby v něm začala
nově působit. Přijme ji lidstvo?

Ode dne, kdy se Boží láska stala viditelnou na Golgotě, má člo-
věk možnost se znova zapojit do kosmického koložpěvu oběti. Záleží
na něm, zdali otevře své srdce tomu, co se mu zjevuje, zdali jiskra té
posvátné lásky, která sestoupila až k lidem, přeskočí i do jeho nitra.
Proto také božské tvůrčí slovo, které se od zmrtvýchvstání mocně
rozeznělo v okruhu země, doléhá k vnitřnímu sluchu člověka nejpr-

ve jako sotva postižitelná otázka: „Miluješ mne?“ Ale když člověk pronese stejně tiché „ano“, je to událost, zasahující až do nejzazších nebeských dálek. Neboť člověk se tím znovu včleňuje do obětního zpěvu bez mezí a času, do hymnu lásky a vděčnosti, proudícího od božského prazákladu všemi nebesy až k člověku a od člověka všemi nebesy až k Bohu. Pro sluch andělů se v té chvíli začíná oněmělé lidské já opět rozeznívat.

Od příchodu Kristova na zem už nebesa nemlčí, protože hudba nebes se rozezvučela přímo nad námi, i když snad lidstvo jako celek o tom neví. A člověk může od příchodu Kristova opět oslovovat Boha, být slyšen ve vyšším světě. Dialogem lásky mezi Kristem a člověkem začíná zevně neviditelná proměna lidstva v nebeskou hierarchii, v právoplatného účastníka harmonie sfér. Božské slovo probouzí k životu nebeský hlas lidské duše, duše lidstva.

28.12.

Dlouhé věky zrála láska Boží, než dozrála v tajemství Golgoty, v kosmický rituál smrti a zmrtvýchvstání, v trvalé pohřížení božské bytosti Kristovy do proudu pozemského života. Celý další vývoj lidstva by měl být ozvěnou, ohlasem tohoto zrání, toho láskyplného, po celé věky uskutečňovaného Božího gesta, měl by být postupným, tisíciletí trvajícím zráním lásky člověka k Bohu, k zářícímu, milosti-plnému, darujícímu já Kristovu, centru všehomíra.

Ale jak může naše láska zrát? – Představme si učedníky. Od prvního setkání se svým mistrem znali jediné štěstí: být pospolu s ním, cítit, že jeho nepojatelná, ale nadlidsky vznešená bytost je jim oporou. Byla to láska? Vlastně teprve předzvěst lásky. Stále častěji přicházely chvíle, kdy cítili, že svému mistru nerozumějí. A když byl odsouzen a nesl svůj kříž na Golgotu, ztratili poslední vnitřní oporu a opustili ho. Neměli už sílu, aby byli svědky této události. Jejich láska dosud nedozrála.

Něco vzdáleně obdobného známe přece i z vlastního života. „Měli jsme někoho rádi,“ říkávame, „ale pak nás zklamal.“ Skoro vždycky by v takovém případě bylo přiměřenější, kdybychom řekli: „Měli jsme rádi svou představu o tomto člověku, ale nevěděli jsme, jaký doopravdy je, a když skutečnost se rozešla s naší představou, ulekli jsme se, odvrátili jsme se od něho.“ Naše láska byla ve skutečnosti příliš slabá. Ve chvíli zkoušky selhala.

Tak si také učedníci nedovedli připustit, že by nadpozemská vůle jejich mistra mohla směřovat k potupě, posměchu, utrpení a smrti. Ale sledujme, jak s nimi bylo dále. I když se na Velký pátek rozprchli, nepřestali toužit po blízkosti toho, jež ztratili. Třetího dne se jim Kristus zjevil novým způsobem, jako Zmrtvýchvstalý. Těžko domyslit, jaký to musil být pro ně zážitek: úžas i radost, výčitky svědomí i úsvit neznámých nadějí, zmatení i bázeň, aby ho opět neztratili. Jako v kouzelném snu přijímali z jeho úst nové a nové poznatky o tajemství spásy, o vině a odpuštění, o všepronikajícím tvůrčím slovu, které na kříži obnovilo ideální obraz člověka, jak tanul kdysi na mysli Bohu Stvořiteli a s ním spolutvořícím nebeským kůřum, o síle kosmické lásky, která sestoupila, aby ožila v lidech. Krok za krokem pronikali k pochopení všech událostí, jež spoluprožili s Ježíšem. I tehdy, když svého mistra právě neviděli, cítili, že žije a působí dále v jejich středu. Konečně prožili svatodušní událost, kdy jako proměnění, procitlí, jako nositelé dotud neznámého ohně vyšli, aby nesli do celého světa impulz obětní lásky. A tehdy, teprve nyní, po tom všem, na konci cesty, mohl se uskutečnit obraz rozhovoru, v němž se Zmrtvýchvstalý obrátil k Petrovi, k tomu, který v něm přece už kdysi, před ukřižováním, první rozpoznal Syna Božího, – a položil mu otázku: „Miluješ mne?“ Teprve nyní láska učedníků dozrála natolik, aby mohli pravdivě odpovědět. Nyní se mezi Zmrtvýchvstalým a učedníky mohl uskutečnit jakoby předobraz něčeho, co je cílem celého zemského vývoje: vztah samozřejmé, vnitřně zralé lásky mezi Bohem a člověkem.

Tak tomu bylo s učedníky. Ale co potom my, utopení ve starostech zevního života? Má vůbec smysl, abychom přemítali o tom, zda-li jsme schopni milovat Krista? Víme, co tím vyslovujeme? Známe toho, o němž uvažujeme? Není to zatím jenom představa, neověřený obraz, k němuž vzhlížíme?

Je jistě třeba, abychom cítili odstup mezi tím, co líčí evangelium, a našimi vlastními prožitky. Jsme mnohem vzdálenější od bytosti Kristovy, než byli učedníci. Ale to není důvod, abychom neusilovali trpělivě o stále větší zralost i ve svém vlastním vztahu ke Kristu. Nic nám nebrání vrůstat stále hlouběji do rozhovoru mezi Bohem a člověkem, mít postupně stále zřejmější účast v onom prorockém obrazu daleké budoucnosti, o němž nám zvěstuje evangelium. Osud naší lásky závisí pouze na nás samých.

Na jedno bychom ovšem neměli zapomínat: že zrání lásky vyžaduje stále obsáhlejší poznávání toho, koho milujeme. Často se stává, že se utíkáme ke Kristu právě proto, že svět nás zraňuje. Zklamali jsme se v lidech a obracíme se k němu, protože věříme, že on nás chápe, že u něho načerpáme útěchu a naději, že on nás nikdy nezlame. Ano, je tomu tak. Ale Kristus tu nikdy není pouze pro nás. Je to přívál lásky, linoucí se z centra nebes k celému lidstvu. A ve chvíli, kdy k němu pozvedneme srdce, naplněné láskou, spočine jeho pohled nejenom na nás, ale i na druhých lidech, jako by říkal: „Těm všem patřím, v nich všech se má probouzet a zjevovat obraz Boží, který jsem snesl z nebes na zem. S těmi všemi buď spjat i ty. Těm všem se i ty snaž pomáhat. Pasiž beránky mé.“ Je třeba vědět, že není možno milovat Krista v odloučení od lidí. I když se utíkáme před lidmi ke Kristu, on sám nás navrácí do jejich světa. –

Jako bychom fyzicky nemohli zůstat naživu, kdyby se v našem životě ustavičně nestřídaly doby vdechu a výdechu, tak ani náboženský život se nemůže skládat pouze z okamžiků vnitřního povznesení. I zde se musí uskutečňovat rytmus, připomínající vdechování a vydechování. Vdech: ve vnitřním soustředění se obracíme ke Kristu. Slyšíme jeho hlas: „Miluješ mne?“ A odpovídáme skromným vy-

znáním: „Ano, pane, ty víš, že tě miluji.“ Ale pak cítíme jeho pohled, obražující se jinam, dál, k celému lidstvu. Uvědomujeme si jeho lásku, proudící do všech stran. Začínáme vědět, tak jako on, jak duše lidstva je přikovávána stále tvrdšími řetězy k hmotnému světu, jak se marně snaží vyprostit, jak vztahuje prosebně ruce vzhůru, jak volá k vyššímu světu o pomoc, aby nezhynula. Vedení jeho pohledem, připomínáme si, jak v každém z lidí žije bytost Bohem stvořená, zakletá hluboko do světa smyslů, a jak tato bytost – skryté, skutečné já člověka – nepřestává toužit po zapomenutém domově, jak lační, aby poznávala přítomnost nebes v pozemském světě, ale nikdo jí nepodává posilující pokrm takových poznatků. Žízní, aby mohla žít ve společenství lidí, spatřím vzájemnou láskou, ale nenachází takové společenství. Je bezmocná proti ubíjejícím útokům necitelné civilizace. Hyne v uvěznění, ať už v zajetí tisíce pozemských návyků, vštěpovaných jí od dětství, nebo v zajetí povahových vlastností vytvořených silami dědičnosti, nebo v zajetí hmotných starostí o živobytí. A Bohem stvořené já člověka marně lomcuje mřížemi vězení, marně se dožaduje svobody. Kdo by také slyšel jeho hlas?

Zmrtvýchvstalý se dívá na nás, a v jeho pohledu je skryta otázka: Kdo, kdo se ujme těchto bědných? A slyšíme ho, jak tiše promlouvá: „Cokoli učiníte jednomu z nejmenších těchto, mně učiníte.“ Najdou se lidé, ochotní si připomenout při setkání s druhým člověkem existenci jeho Bohem stvořené bytosti a její vzdálenost od Boha, její bloudění a strádání? „Pasiž beránky mé.“ Ze světa hlubokého míru zní tento hlas, je provanut nekonečnou důvěrou a láskou. Nepřikazuje, jen ukazuje, kde čekají úkoly. Jdi, zkus pečovat o skrytý nebeský život v lidech uprostřed zpozemštělé kultury, která o něj dávno přestala pečovat. Pečuj o nebeský život v dětech, dospělých, nemocných, zestárlých, umírajících.

„Miluješ mne? Pasiž beránky mé.“ Vdech a výdech. Darování se Kristu a obětování se druhým v Kristu. Láska k Bohu – láska k člověku. Vánoční setkání se Zmrtvýchvstalým znamená posvěcení, proměnění a posílení naší bytosti nejenom pro nás, pro náš vlastní vý-

voj, ale pro cestu tam ven, do světa lidí. Přijímáme sílu jeho lásky, ale ta se v nás chce sama měnit ve vnímavost, ve stále zaujatější pochopení pro vnitřní i vnější obtíže těch, s nimiž nás život sdružil. A když pak spoluprožíváme a spoluneseme tragédii kteréhokoli lidského já, noříme se tím zase hlouběji do moře bolestné, a přece oblažující božské lásky Kristovy.

Vdech a výdech – modlitba a láska – prosebné otevření duše Zmrtvýchvstalému a láskyplný zápas o společnou duchovnou budoucnost lidstva: to už zůstane údělem těch, kdo chtějí být učedníky Kristovými.

29.12.

Kdykoli se zadíváme kolem sebe, připadáme si bezděčně jako střed té části světa, kterou vidíme. Tento střed, sebe samé, prožíváme úplně jinak než všechno ostatní. Dovedeme přesně rozlišovat, co jsme „my sami“, a co je „svět“. A máme sklon přikládat všemu, co se přihodí nám samým, větší důležitost než tomu, co prožívá kdokoli druhý. Říkává se tomu „lidská přirozenost“. Ale není to dar přírody, je to výsledek zásahu protibožských mocností, znetvoření původní lidské podoby, výsledek pádu do hříchu. Tehdy, v daleké minulosti, Pokušitel přiměl člověka, aby se ve svém vědomí uzavřel před všudypřítomnou působností Boží, která ho stvořila a udržovala při životě. Člověk začal vychutnávat to podivné vědomí, že je samostatnou bytostí, oddělenou od všeho ostatního. Byl to sice klam, ale člověk už nebyl ochoten se vzdát tohoto nového vědomí. Lucifer, démon klamného světla, v něm zažehl jiskru jeho já.

Můžeme si domýšlet, jaké zadostiučnění, jaký triumfální pocit vítězoslávy zakoušel Lucifer i andělé s ním spojení, když se jim podařilo strhnout do své říše bytost, která bývala obrazem Božím, bytost kdysi nevinně se otvírající působnosti všech hierarchií vyššího světa. Její snové vědomí, že je sama pouze působištěm bytostí mocnějších, světlejších a moudřejších, než je ona, v ní nyní pohaslo,

změnilo se v úplně jiné prožívání vesmíru. Spatřila pojednou kolem sebe vnější, smyslový svět, zdánlivě nesouvisící s tvůrčími bytostmi božských sfér.

Legenda vypráví, že Lucifer si vetkl do své koruny třpytivý drahokam. Tím drahokamem nebylo nic jiného než právě lidské já, znamení jeho triumfu nad světem božských tvůrců. Ale legenda vypráví dále, že strážce prvotních nebeských záměrů, archanděl Michael, vytáhl svým mečem drahokam z Luciferovy koruny a andělé jej zachytili a snesli na zem. Lidské já, které se odloučilo od svého prapůvodu, muselo opustit svět nebeského dětství a stát se pozemskou bytostí. Později byl drahokam na zemi vybroušen do podoby číše a opatrován na nepřístupném místě kruhem vyvolených strážců. Zde se číše, nazývaná nyní „grál“, plnila z nebeské milosti zázračným obsahem, kterého neubývalo. Ti, kdo z ní přijímali pokrm a nápoj, tím získávali věčný život. Tak legenda o grálu naznačuje úděl lidského já. Je sice darem Luciferovým, ale přetvoří-li se ve zbožně otevřenou číši, může do sebe pojmout tajemství bytosti Kristovy, může do sebe přijmout něco ze slunečné plnosti jeho božského já. –

Prožíváme vánoční dobu. Z vesmírných dálav se k nám přiblížilo Kristovo já, aby v nás obnovilo náš nebeský původ. Naše duše klečí před ním a vztahuje k němu ruce a v nich drží číši, pozvednutou z prachu země, vytvarovanou úctou a zbožnou oddaností a naplněnou láskou. Tu se obsah číše proměňuje: do lidské lásky se vlévá proud nezměrné vesmírné lásky Kristovy. „Pasiž ovce mé,“ říká, protože jeho láska platí všem lidem, jako platí i bytostem ostatních přírodních říší, jako platí bytostem andělských hierarchií. V drahokamu, vybroušeném v číši, se mísí substance naší lidské lásky s všeobsáhlou láskou Syna Božího. Číše se slunečně rozzařuje. Tajemství grálu se z legendy mění ve vánoční skutečnost: „Ne já, ale Kristus ve mně.“

Ve chvíli, kdy se o vánocích spojuje lidská láska s vesmírnou, otvírá se zároveň cesta k budoucnosti lidstva. Michael, jenž vyrazil drahokam z koruny Luciferovy, shromažďuje kolem sebe nové rytíře

grálu, všechny ty, kdo vědí o zázraku přetvoření lidského já v nádobu věčného života, – aby spolu s nimi neviditelně připravoval základy příštího světa. Můžeme tušit, jakou vidinu asi mají bytosti vyššího světa o budoucím životě lidstva: vidina zástupů seskupených kolem Krista a neznajících už jinou vůli než jeho, to jest vůli kosmické lásky. Ale já, dar Luciferův, tím nezanikne. Člověk se nevrátí do stavu, z něhož vzešel, neztratí své vědomí, nerozplyne se jakýmsi vnitřním sebezapřením ve všudypřítomnosti Boží. Jeho sepětí s Kristem zůstane svobodným osobním přiznáním, radostným naplněním lidské lásky k Bohu láskou Boží, šířící se do celého vesmíru.

Proto se také Kristus obrací nejprve k člověku-jednotlivci: „Miluješ mne?“ A pak teprve vlije svou vesmírnou lásku do připravené nádoby lidského já: „Pasiž ovce mé.“

Obraz grálu je předzvěstí a prvním náznakem Kristem chtěné budoucnosti. I onen v bolestech se rodící budoucí svět, Nový Jeruzalém, se vidoucím pohledu Jana evangelisty zjevuje jako čirý drahokam, zjasněný světlem Kristovým a vyzařující všepronikající lásku. „A to město nepotřebuje slunce ani měsíc, aby v něm svítily, neboť je osvěcuje zjevení podstaty Boží a světlem jeho jest Beránek“ – Beránek, který lidstvu obětoval své božství, aby mohlo zářit z nitra lidí, on, který vzal na sebe tíhu našich hříchů, obnovitel božských cílů, dárce vesmírné lásky.

30.12.

Nikdy nám není nadsmyslový svět tak nablízku jako ve vánoční době. Nikdy nemáme takovou možnost s ním navázat vnitřní spojení jako v těchto dnech. Ale co je tím vysloveno? Nejen Kristus sám, nejen duchové bytosti vyšší než člověk, ale i naši zesnulí, ti, kteří již opustili svět smyslů a dlí ve vyšším světě, jsou nám právě nyní podivuhodně blízko.

Je přirozené, že právě o Vánocích vzpomínáme na ty, s nimiž jsme kdysi společně prožívali sváteční události. S bolestí si uvědo-

mujeme, že tu již nejsou, že jejich místa u stolu zůstávají prázdná. Snad si dokonce představujeme, jak by bylo krásné, kdyby nějakým zázrakem mohli ožít a opět slavit sváteční dni v našem středu. Ale je třeba vědět, že zesnulí žijí – a že skutečně slaví kosmickou událost Vánoc spolu s námi, protože o Vánocích mizí nakrátko propast mezi jejich a naším světem. A nasloucháme-li slovům vánočního evangelia, mějme důvěru, že doléhají i k nim. Obrazy, rytmus a smysl slov evangelia jsou pro ně dokonce skutečně zjevnější než pro nás. A vánoční zvěstování má právě pro ně zvláštní, ojedinělý význam, protože osvěcuje jeden ze základních zážitků jejich posmrtného života. Připomeňme si totiž, že schopnost pochopit smysl určitého zážitku nemusí být pro ty, kdo jím procházejí, samozřejmá. Právě slova vánočního evangelia mohou zesnulým přispět, aby se s větším porozuměním orientovali v tom, co se s nimi v jejich nynějším světě děje. Tak slovo evangelia může zářit i od nás, ze Země, do dalekých prostor nadsmyslového bytí.

Kristus sám je centrem všeho viditelného i neviditelného. Daroval se lidstvu, ale nejen tomu viditelnému, pozemskému. Setkává se s námi – žijícími, ale právě tak i se zemřelými. Duchovní poznání líčí, jak duch někoho, kdo zemřel, nejprve přeplovává přes širé, rozvlněné moře duševna, až se dostane k bráně božského světa, k po mezí duchové sluneční sféry. Zde, než vstoupí do říše Boží, vystává před ním oslnivě zářivá postava, souhrn všech ideálů, k nimž je lidstvo vůbec schopno vzhlížet. Postava je příliš velebná, příliš svatá, než aby se k ní zesnulý mohl důvěrně přiblížit. Jeho duchový zrak se uzavírá před přemírou jasu, který mu proudí vstříc. Hledá proto sám v sobě něco, co by mu pomohlo se vyrovnat s prožitkem, který ho takto přemáhá a oslepuje. Tu nachází pomoc: myšlenky, které nestrádal v pozemském životě o bytosti Kristově, o Bohu, jenž se zjevil v lidské podobě, se mu začínají skládat v duchové oko, schopné snést pohled na zářící postavu, která není nikdo jiný než sám Zmrtvýchvstalý. Tak zesnulý nachází Krista. Je to jako velké vánoční setkání za prahem smrti.

Zesnulý si přitom uvědomuje, že v této postavě se mu zjevuje i pravá podoba člověka, tak jak tanula od věků na mysli božskému světu. Ve chvíli, kdy si uvědomuje propast mezi sebou a touto postavou, poznává, že do světa, zakrytého jejím jasnem, může projít bez zániku vědomí pouze to z jeho vlastní duchové bytosti, co je s ní spřízněno, co se k ní může s vnitřní pravdivostí přiznat. Je mu, jako by začal slyšet, co postava k němu promlouvá. To, co slyší, je otázka, týkající se vztahu, jaký je on sám schopen k ní zaujmout, otázka klidná, a přece nesmlouvavá: „Miluješ mne?“ – tak by se dala vyjádřit pozemskou řečí. A zesnulý cítí, jak pohled postavy proniká všemi hlubinami jeho bytosti, a ví, že musí najít sílu, aby odpověděl „Ano, pane“, nechce-li vejít do jasu nebeského světla oslepený a bezvládný. Zároveň se mu tím zážitkem začíná poodhalovat smysl a směr jeho vlastní budoucnosti. Cítí nezměrnou lásku, tryskající ze srdce postavy, a ví, že tato láska neplatí pouze jemu. Je v říši, do níž už nedoléhá hlas sobectví. Tato slunečná bytost ustavičně rozdává světlo své svatosti celému světu. A zesnulý začíná tušit, že jeho vlastním budoucím úkolem bude, aby spolu s touto vznešenou postavou dovedl obětovat sám sebe, své schopnosti, své síly i svůj život všem, kteří s ním budou osudově spojeni. „Pasiž beránky mé.“ Žij pro ně, nikoli pro sebe. Daruj se svým životem vesmíru. Tak zaznívá svaté sluneční slovo i za prahem smrti, vánoční poselství i ve světě zesnulých.

Kristus je centrem světa viditelného i neviditelného. Jeho působnost zde nemá v podstatě jiný obsah než tam. Evangelium vyjadřuje tajemství této působnosti, která se šíří do všech stran, do všech vesmírných sfér. Jestliže Kristus přináší o Vánocích zvěst své lásky až do ztemnělých oblastí naší planety, můžeme si z pozemského břehu uvědomit jeho mírný, milující i tázavý pohled, upírající se na nás. Ale současně si můžeme doplnit tento obraz o zástupy zesnulých, kteří se k němu blíží nebo už vešli do jeho bytosti a tím do světla duchového světa. Viditelným i neviditelným světem zní jeho otázka k člověku: „Miluješ mne?“ Nechtě zde i tam je stále více těch, kteří dozrávají k odpovědi: „Ano, pane, ty víš, že tě miluji.“

To jsou ti, kteří se zapojili do všeobjímajícího, tvůrčího, obětního chorálu nebeských kůrů a znovu našli svou souvislost s božským světem, ti, kteří už nyní mají účast ve zmrtvýchvstání Země.

Kristus se táže člověka. Člověk mu odpovídá, v tomto i na onom světě. A hierarchie andělských vykonavatelů božských záměrů zpečetují vyznání lidské vůle slavným „Ano, tak tomu jest, amen“, nesusoucím se z nebes na Zem a proznívajícím až do nitra lidských duší, rozkvetlých pro vánoční tajemství.

31.12.

Dnes v noci skončí kalendářní rok a začne nový. Pro každého z nás i pro velkou část lidstva. Říkává se, že „překračujeme práh“ ze starého do nového roku. A je to v tomto případě více než pouhá fráze, právě proto, že žijeme ve vánočním období. Po celou vánoční dobu stojíme na prahu dvou světů, a novoroční práh můžeme chápat jako součást tohoto obsáhlého zážitku. Co leží před prahem, je svět našeho tápání, našich zmatků, svárů a nevraživosti. Za prahem můžeme tušit svět jiného rázu – bez viny, bez lži, bez sobectví, svět svatosti a dobrotivosti, svět odpuštění a naděje: svět ducha. Na prahu, jako velký prostředník mezi světem neposkrvnitelné ryzosti a světem hříchu, s pohledem plným míru a lásky, stojí Kristus.

Ale naše představa tajemného vánočního prahu by byla neúplná, kdybychom si představovali Krista jakoby v osamění. Není sám. Za ním, ve zlatém světle blízkosti Boží, se hned objevují, hned zase vzdalují nesčetné andělské bytosti, hierarchie za hierarchií, zahalené jasně své svatosti. V popředí, zdola, se z jedné strany blíží zástupy těch, kdo už dožili svůj pozemský život. Na jejich bytosti ulpěly skvrny pozemského bloudění, za práh věčnosti však mohou přenést pouze ten výtěžek svého uplynulého života, který sám vyzařuje světlo ducha, zlaté světlo svatosti, lásky a sebezapření. Duše za duší odkládá před prahem vše, čím byla spřízněna se světem smyslů, a pak vplývá vzhůru do hierarchických nebeských sfér a mizí v jejich jasu:

nepřetržitý proud, stoupající z minulosti do věčnosti. Tam, kde se za prahem tento proud rozzařuje nebeským světlem, rýsuje se v slunečné dálce světelná postava Michaelova, vůdce zemřelých, ve zdvižené pravici meč, ukazující k světlu.

Ale náš obraz stále ještě není úplný. Co můžeme spatřit naproti zástupu zemřelých, na druhé straně bytosti Kristovy? Je to opět proud nesčíslných bytostí, ale tentokrát proud přicházející z nebeské, nám vzdálenější strany. Archanděl Gabriel, archanděl vánoční doby, obklopený stříbrným, jakoby měsíčním jasem, s laskavým a důvěřivým pohledem, řídí pohyb těchto bytostí. Jeho ruka ukazuje dolů, do temnot země, do říše, která pro tyto bytosti leží kdesi za prahem. Kdo jsou tyto andělsky jasné, čisté, krásné bytosti, směřující s důvěrou a nadějí do světa tak plného nepřátelství a nenávisti? Gabriel je vůdce duší rodících se z nebes na zem. A tyto zářící bytosti, snášející se z nebes, jsou duše dětí dosud nenarozených, čekající, až udeří hodina jejich vstupu do pozemského života. Jejich pouť vede z věčnosti do budoucna. Právě nyní, o Vánocích, kdy se k sobě přiblížily nebesa a Země, shromažďují se s neskonalou důvěrou a radostným odhodláním v blízkosti pozemské sféry, dychtivě, aby mohly vnést nebeské světlo do ztemnělého zemského bytí.

To je tedy obraz vánočního dění na prahu dvou světů. A přece mu ještě něco chybí, ještě je třeba něco doplnit. Náš vlastní život se totiž neodehrává mimo tento obraz. Patří k němu, je jeho součástí. Všechny naše minulé skutky odplývají bez ustání z času do věčnosti, vtiskují se do vesmírné paměti. Co v nich neodpovídalo věčným duchovým cílům, nemůže proniknout přes práh a zůstává jako temný stín na pomezí duchového bytí. Co v nich bylo v souladu s všepromikající Boží dobrotou, stoupá vzhůru do zlatého jasu, tím směrem, kam ukazuje Michaelův meč. Zlé a dobré je ustavičně nemilosrdně oddělováno, a co se nemůže včlenit do světa věčnosti, musí čekat v duchovém okolí země na proměnu a vykoupení.

Tak vstupuje i naše minulost do vánočního obrazu. A naše budoucnost? Ta se blíží z vánočního obrazu k nám, aby mohla vejít

do našeho života. Pod laskavým, důvěryplným pohledem Gabriely se snáší z božského světa s proudem andělsky čistých nenarozených duší, aby mohla naplnit naše činy. Ideály prožhnuté duchovým ohněm, podněty k obětním činům, k pronikavějšímu poznání, k sebepřekonávání, to všechno směřuje z otevřených vánočních nebes do našeho nitra, aby se mohlo vtělit v našem životě.

Končí jeden rok našeho žití a nadchází nový. Je dobrým zvykem se v tento den zamyslet nad tím, co jsme vykonali, procítit ve vzpomínce, co z našich činů se mohlo vepsat do světla věčnosti a co zůstalo pouhou temnou skvrnou v jasů kosmických Vánoc.

Ale zítra začneme psát nový, čistý list. Měli bychom být vděční, že nový rok začíná právě ve vánoční době. Svá novoroční předsevzetí můžeme projasnit tím, že se zaposloucháme do nebeského života kolem sebe, do důvěryplného světa nenarozených, a že si zhluboka uvědomíme, že nebesa čekají na to, abychom snesli na Zem jejich poselství.

Uprostřed vánočního obrazu stojí před námi sám Zmrtvýchvstálý, jenž nese a pořádá celý život vesmíru. Jeho božské činy pronikají všemi dálkami duchového světa a jsou vpisovány do všech sfér života. Bytosti všech hierarchií žijí tím, že je uskutečňují. A přece je jedna oblast, jediná mezi všemi, kam jeho činy byly dosud vepsány jenom skrovně, v podivně chudé míře: oblast lidského života na Zemi. Do ní totiž Kristus své činy nevpisuje sám. V ní se zřekl své tvůrčí všemohoucnosti, protože nechce zasahovat do klíčící lidské svobody. Ale i tento list čeká na to, aby byl popsán zářivým písmem. Člověk má možnost se svobodně přiznat k velkému prostředníku mezi nebesy a Zemí, stát se vykonavatelem jeho vesmírných cílů, nástrojem, jímž jeho činy mohou být vpisovány i do této dosud neproměněné oblasti. Vždy o Vánocích máme možnost čerpat po dvanáct dní z tohoto zdroje lásky, z proudu živoucího dobra, ze sil zmrtvýchvstání. V překypující plnosti by právě nyní chtěly tyto nebeské podněty zaplavit naši duši. V překypující božské plnosti! Ale kdybychom byli schopni je všechny vepsat svými skutky do dějin Země, pak věřme, že by svět sotva mohl pojmout tu přemíru dobra, která by tím mohla být do něho vepsána.

1.1.

Smrt a zmrtvýchvstání Kristovo nejsou jenom zvláštní, jedinečnou událostí v dějinách. Jsou více než to: jsou počátkem nového vesmírného věku, nového duchového roku ve vývoji Země, zasahujícího ještě do dalekých tisíciletí budoucího vývoje. Smyslem a cílem události na Golgotě bylo nové stvoření člověka a lidstva v plném smyslu toho slova, možnost, aby každý člověk se jednou z nitra nově přetvořil až do své Bohem chtěné podoby.

Nové stvoření člověka! Cítíme váhu těch slov? V duchu nám při nich bezděčně vystupují představy z prvních kapitol bible, tajemné, významné pra-vzpomínky lidstva. „I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil jej.“ Objevuje se před námi Adam a Eva, muž a žena, obestřeni světlem proudícího života, září nebeského domova, čarojasem ráje. Ale pak jiný obraz: tragický sestup – provinění, neúprosné vypuzení z ráje, pád obou do světa smyslů. Dříve než mohla být prvotní nebeská podoba člověka přenesena na potomky, ztratila už svou původní krásu a harmonii, ulpěly na ní hrozná zárodky zániku. Jásot stvoření se změnil v tísnivou otázku: Co se stane s člověkem?

Tak mýjely věky houstnoucího soumraku. Zlatá brána rajske minulosti se vzdalovala, rozplývala, mizela zvolna do šera nepaměti. Zato před pohledem upřeným do budoucna vystupovala stále zlověstněji z temnoty jiná brána: brána smrti. Člověk věděl: ano, na konci všech cest čeká smrt. Neoblomná a nepřemožitelná.

Ale pak, konečně, jako kdyby se po východní obloze rozlily červánky: neuvěřitelné se stalo skutečností. Ježíš Nazaretský putuje po Zemi. Nebeské síly se vlévají do světa lidí, uzdravují, křísí a utěšují. Zástupy lidí ho provázejí, jdou za ním, jako ve snu, očarováni nenadálou přítomností něčeho, co nikdy předtím neprožili. Změnila se Země v nový ráj? Ne, ještě ne. I na Ježíšovi se naplňuje zákon pozemského bytí: na konci všech cest čeká smrt. Dochází ke zradě, soudu, i ti nejbližší ho opouštějí, je přibit na kříž. Bylo to, co zástu-

py předtím prožívaly, přece jenom klamem, snem, po němž musí následovat vystřízlivění, procitnutí do všedního života, kam už nepronikají paprsky z vyššího světa? Ne. Protože tentokrát smrt nebyla koncem, ale začátkem. Smrtí se Bůh stal cele člověkem, ale zároveň se ve smrti stal opět Bohem. Zdánlivě tragický skon se stal zřídlem obnovujících sil pro celou Zemi. Božská láska, přibitá na kříž, prozářila a přetavila svým žářem neúprosný přízrak kostlivce. Vinami nezakalená podoba člověka vystoupila třetího dne z údolí smrti v jas éterného světla. Obraz Boží začal nově zářit do soumraku Země. Božské bylo znovu dáno člověku. – Ale věděl tehdy vůbec někdo, co se událo?

Nové stvoření člověka... Ještě jednou si připomeňme ony dávné obrazy z prvopočátku: Adam, po jeho boku Eva, mezi nimi záhadný strom poznání, hlas pokušitele. Nyní, v oné nepochopitelné a navenek tak soumravné hodině nového stvoření stojí pod křížem rovněž dva lidé, účastníci nejsvětějšího děje pozemských dějin: muž a žena. Muž: jediný z učedníků, který dokázal neopustit svého mistra v hodině smrti. Evangelium neuvádí jeho jméno, protože v této chvíli to je více než lidský jedinec: stojí pod křížem jako zástupce všech, kteří jednou půjdou v jeho stopách, jako praobraz neochvějně věrné vůle, která se nezlomí ani zážitkem Boží tragédie v lidském světě. Tradice ho nazývá „Ióannés“ – „z nebe sestupující milost“.

Vedle něho stojí žena. Ani její jméno není uvedeno, protože i její osobní osudy v souvislosti s událostmi na Golgotě ztrácejí význam. Evangelium ji nazývá prostě „matka Ježíšova“. Připomíná tím, že to je ta, jež stála Ježíšovi nejbliž už od dětství a mohla nejhluběji soucítit s jeho lidským i božským utrpením. Stojí pod křížem jako praobraz lidské duše očištěné utrpením, kterou soucítění povzneslo nad všechny osobní tužby, nad vlastní minulost i budoucnost, aby ji cele otevřelo jen pro bytost Kristovu. Pozdější století si zvykla ji nazývat „Maria“. Prvotní křesťané však nazývali tento praobraz duše proměněné bolesti „Panna Sofie“. Jméno „Sofia“ znamená moudrost, hlubší poznání světa: tím hlubší, čím obsáhlejší je bolest, z níž vzešlo.

Ióannés a Panna Sofia, mezi nimi kříž a na něm umírající dárce spásy: obraz, který je dějinnou odpovědí na obraz prvotního hříchu. A zatímco se dovršuje kosmické drama smrti Boží, dochází pod křížem k tajemnému sjednocení Bohu oddané, věrné vůle Janovy a utrpením posvěcených duševních sil Panny Sofie. „Ženo, hle, syn tvůj.“ „Hle, matka tvá.“ „A od této chvíle přijal ji učedník ten do své vlastní bytosti.“ Jen z dálky můžeme tušit, jaký to byl zvláštní mystický děj, k němuž tehdy došlo. Jisté však je, že bytost Janova se jím proměnila do základů. Obětní láska Boží mohla nyní skanout z kříže do jeho srdce a otevřít mu průhled do nebes. Z rukou syna Božího mohl přijmout do svého já nový obraz Boží, podobu nově znebeštělého lidství. Tak se nové stvoření člověka stalo pozemskou skutečností. Jan se stal Adamem tohoto druhého stvoření. Z toho, co zde prožil, vytryskl později i zázračný proud Janova evangelia.

Ale toto posvátné spojení pod křížem je i praobrazem toho, co se musí uskutečnit v duši každého, kdo chce mít sám účast v novém stvoření. „Pojď za mnou,“ volá Kristus na člověka. „Pojď za mnou“: avšak tato cesta, jako cesta Janova, směřuje na Golgotu. Kdo chce po ní putovat, musí hledat sílu Janovu, aby unesl pohled na kříž, na smrtelnou bezmoc Boží lásky, aby unesl tíhu vědomí, že Bůh prochází i v jeho vlastní duši den co den nejzazším ponížením, posměchem, urážkami a bičováním, že umírá v temnotě lidského odcizení Bohu a Boží vůli. Jak málo ví lidstvo o sledování cesty Kristovy! Jsme ochotní hledat Boha i v jeho bezmoci, v jeho smrtelném zápase? Teď, právě teď? Pak snad můžeme pocítit i neviditelnou pomáhající přítomnost toho, jenž stál sám pod křížem, pevnou věrnost učedníka, kterého Pán miloval, jemuž mohl vlít do srdce svou vlastní lásku.

Následování Krista však má ještě i druhou stránku: schopnost neuzavírat se před bolestí, ani před cizími bolestmi, ani před bolestí mnohem obsáhlejší, než jsou jakékoli naše osobní bolesti. Před naší přemítající duší jako by se rozhrnovala rouška a jako bychom hleděli až do nekonečně čistých, nejvyšších nebeských sfér, tam, kde Kristus kdysi dlel ve společenství s Otcem. A jako bychom cítili jeho tehdejší

nepochopitelnou vůli vejít právě do toho světa plného lži a nečistoty, který měl proti němu nenávistně vztyčit kříž. Procházet hemžením malichernosti a nepochopením pro Boží vůli, jaké to muselo být ustavičné utrpení pro bytost, která nepřestávala ani na chvíli vědět o kráse prvotního obrazu člověka! Ale pokusíme-li se aspoň vzdáleně soucítit s touto nezměrnou bolestí, tak jako matka Ježíšova, můžeme si uvědomit jedno: je to bolest, která nás snad děsí, ale která, vejde-li do nás, nás nedeptá, neoslabuje, nýbrž proměňuje, očišťuje, činí vnímavými pro vyšší skutečnosti. Tiše se k obrazu Janovu v našem nitru přidružuje obraz druhé postavy pod křížem a s ním tušení o tom, kdo je to Panna Sofie: duše, kterou nadosobní bolest otevřela pro přívál milosti, duše, v níž pod bolestným dotykem ducha může rozkvétat zlatý květ vyššího prožívání a vyššího poznání, společenství s božským řádem všehomíra.

Sofia – všepřonikající moudrost... Kdysi se mluvilo o tom, že člověk může dosáhnout „zasnoubení s Pannou Sofií“. Znamenalo to, že může prožít odlesk toho, co se událo pod křížem mezi Janem a matkou Ježíšovou. Kdo toto zakusili, mohli jít životem s trvalým vědomím, že svět, se všemi svými protiklady, je dílem všeobjímající Boží lásky, že radosti a strasti našich osudů jsou řízeny láskyplnými zákony nejvyššího dobra, že tyto zákony jsou uskutečňovány nedomyslitelně početnými zástupy andělských bytostí, služebníky Božího milosrdenství, a že harmonický souzvuk činnosti všech těchto bytostí je – tvůrčí slovo Boží, proznívající z věků do věků.

Ano, slovo Boží, s celou svou tvůrčí mocí, s plností lásky, může proznívat, pronikat až do očištěné lidské duše. Kristus se může nově narodit v člověku, jako jeho pravé, ztracené a znovunalezené já. Smrt, změněná ve znovuzrození z ducha: to je zážitek druhého stvoření člověka. Ne já, ale Kristus ve mně – každý člověk může s tímto vědomím mít účast ve světě druhého stvoření, v novém duchovém roce pozemských dějin. „Pojď za mnou,“ volá Kristus na člověka. Nechť naše cesta v roce, jenž začíná, je součástí trvalé a neúchylné cesty, vedoucí vzhůru až daleko ke Golgotě, cesty sebeobětování svě-

tu, pouti lásky. Nechť nás na této cestě provází síla Janovy věrnosti a nadosobní ryzí soucítění Panny Sofie. Nechť nás na této cestě nepřestává provázet duch Vánoc, uzdravující, omilostňující, osvěcující blízkost Kristova!

2.1.

Kdo je to Kristus? V lidské řeči, přizpůsobené zkušenostem ze smyslového světa, nenajdeme slova, která by to mohla postihnout. Slova, jichž používáme, i ta nejprůzračnější, nejsvětější, zůstávají hluboko pod jeho sférou. Jeho bytost není možno popsat. Ale je aspoň možno vylíčit, co činil, když chodil po Palestině, opakovat, co sám říkal; a z toho líčení je možno vytušit, jaká to je asi bytost, která takto jedná a takto mluví.

Kdo je to Kristus? Na tuto otázku chtěl lidstvu budoucích věků nějak odpovědět i pisatel Janova evangelia. Proto napsal své evangelium. On, který znal Krista tak důvěrně jako nikdo jiný z lidí, chtěl sdělit ostatním, co sám poznal a prožil, čím byla jeho vlastní duše naplněna až k neunesení. I on věděl, že nemůže nic jiného než vylíčit jeho skutky a jeho slova. Ale které skutky a která slova? Vzpomínky na jeho mistra musily být jako obrovský poklad třpytivých drahokamů – které z nich vybrat? A co asi prožíval, jakou bezmeznou odpovědnost cítil, když přemítal, jakými větami by měl začít své velké vyprávění. Co říci, aby ten, kdo bude naslouchat, mohl už od začátku vycítit, o kom bude řeč? Víme, jak se rozhodl. Uvádí nás prvními větami daleko, nezměrně daleko do minulosti a daleko, nezměrně daleko za hranice pozemského světa, do nejsvětějšího centra nebeských sfér; a mluví o dvou bytostech, které tam přebývají: Bůh-Otec všehomíra a Syn-Slovo, tvůrčí slovo nebes, jímž povstalo všechno, co kdy povstalo. Obě bytosti jsou ještě spojeny v hlubokou jednotu. Nic rušivého se nevtrhává do jejich láskyplného souzvuku. To je to první, co se z Janova evangelia dovídáme o Kristu.

Pak evangelista líčí, jak toto Slovo z prvopočátku se stalo tělem v Ježíši Nazaretském a přebývalo na Zemi. Líčí, jak Ježíš, nesoucí v sobě Krista, učil a uzdravoval, líčí soud nad ním, jeho potupnou smrt na kříži, jeho zmrtvýchvstání i působnost Zmrtvýchvstalého. Konečně přichází poslední kapitola a v ní poslední, výsledný obraz, tedy výjev, který by se měl obzvlášť vtisknout do paměti tomu, kdo se otevřel poselství evangelia. Poslední výjev: jím nejsme vedeni do nadzemských oblastí, jsme v okruhu Země, na břehu jezera. Je jítro nového dne. Ale opět se před námi objevují dvě bytosti. Ne už Bůh Otec a Slovo, ne bytosti nebes jako v prvopočátku, nýbrž zmrtvýchvstalý Kristus, nesoucí sám obnovenou, nejryzejší lidskou podobu, a – člověk. Taková je obětní cesta Kristova: ze společenství s nebeským Otcem ke společenství s člověkem. Když přemítáme o této cestě, začínáme tušit, kdo to je Kristus.

A Kristus se v posledním výjevu evangelia dívá na člověka, který stojí před ním, a v tomto pohledu vyvstává před jeho duchovým zrakem i celý osud pozemského lidstva: jak člověk vešel do smyslového světa, aby na zemi našel svou vlastní svobodnou vůli; jak se proto v dávné minulosti směl setkat s Pokušitelem a odloučit se od vůle vyšších bytostí. „Když jsi byl mladší, chodil jsi, kam jsi chtěl.“ Ale tím, že člověk podlehl pokušení a vešel do pomíjivého světa smyslů, vtrhly do jeho života i síly smrti. Ten, kdo se odtrhl od Boha, musí jim od té doby splácet daň. Do celého budoucího vývoje lidstva už bude vepsáno znamení kříže, znamení smrti. „Roztáhneš ruce své a jiný tě povede, kam bys ty nechtěl.“ Podrobení silám smrti je nezvratná sudba, pro lidstvo není úniku z ní. Ale jakou má potom lidstvo naději?

Zde zasahuje do dějin oběť Kristova. Zákon osudu sice vede k zániku, ale Kristus pochází z říše vyšší, než je svět zákona: z říše prozřetelnosti. Neruší zákon, a přece přináší možnost spásy. Člověk je sice uvězněn v civilizaci, z níž se hrozivě vynořuje znamení kříže. Ale přijetí sil smrti může být pro něho buď koncem, zkázou, nebo také vědomě nastoupenou obětí: obětí, které člověk neuhýbá, pro-

tože ví, že právě jí se bude moci spojit s Kristovým činem na Golgotě a přijmout do duše zázrak zmrtvýchvstání, lidství schopné proměny směrem k duchu, směrem k věčnosti. Takový vstup do říše smrti není pouhým tragickým odumřením, pouhým zánikem, ale vede k zjevení obrazu Božího v člověku. Vědomou obětí vchází člověk do světa, kam pokušitelské mocnosti už nemají přístup, do neviditelně se blížící, Kristem připravované budoucnosti lidstva.

Ze světa protkaného působností smrti, ze světa strojů a věžáků, umělých hmot a družic, ze světa odumřelého a zkolektivizovaného myšlení, ze světa mafií a drog nemůžeme a ani nesmíme prchat. Smrt na nejružnějších úrovních je naším údělem. Ale máme možnost putovat světem smrti svobodně za vnitřní proměnou, směrem k zmrtvýchvstání lidstva. „Pojď za mnou,“ volá Kristus na člověka a ukazuje mu tím jedinou cestu ze zániku smyslového světa.

A ti, kteří slyší jeho hlas a vydají se za ním, ti mohou doufat „v přemožení choroby hříchu, v trvání bytosti člověka a v zachování svého života, určeného pro věčnost.“ Ano, tak tomu jest.

3.1.

Jaký zvláštní, nadlidský mír vane z vánočního evangelia o setkání Zmrtvýchvstalého s učedníky! Duše toho, jenž byl pisatelem Janova evangelia, musela jistě přebývat trvale v tomto nebeském, hojivém, útěšném míru, jinak by jej nebyl mohl vepsat do svého evangelia.

„Ale jak vlastně může někdo dojít k tak hlubokému vnitřnímu míru?“ ptáme se my, věčně rozervaní lidé 20. století. Snad si budeme představovat, že evangelista žil kdesi v ústraní, jako poustevník, někde daleko od lidí, kam nedoléhal hlomoz jejich civilizace a kde se mohl nerušeně oddávat zbožnému přemítání. Nebylo tomu tak. Prožíval život plný vzrušujících a dramatických událostí, přímo mezi ostatními lidmi. Spolu s Petrem zvěštoval Kristovo zmrtvýchvstání, uzdravoval, pomáhal organizovat první křesťanské obce. Zaku-

sil věznění a vyhnanství v době prvního pronásledování křesťanů. A působil do konce života jako duchovní pastýř křesťanského sboru uprostřed rušného maloazijského města Efezu.

Ale nejen to. On, kterému sám Kristus otevřel zrak duše pro vyšší svět, měl od té doby nejen možnost nahlížet novým způsobem do nejdlehlější minulosti světa: „V prvopočátku bylo Slovo...“, ale i do osudů budoucího života na Zemi, tak jak se už zvolna připravovaly v duchových oblastech. Zapsal tento výhled do knihy Zjevení. Obsah té knihy nemá nic společného s vidinami útěšného míru. Osudy, které mají podle ní vtrhnout z vyššího světa do světa smyslů, jsou jako ničivý vodopád hrůzy, kde katastrofa stíhá katastrofu. Jak je možné, že někdo, kdo toto všechno ví, kdo se vnitřně protrpí rozvlákněným proudem těchto otřesných dějů, ústících do úplného zániku viditelného světa, může přesto vnitřně přebývat v onom zvláštním, neotřesitelném míru, jímž dýchá Janovo evangelium?

Vysoko nad každou bouří, nad blesky a hřměním, klene se ticho hvězdné oblohy, nedotčené tím, co se děje pod ním. A evangelista Jan nahlédl nejen do nadcházejících zevních dějinných bouří, ale i do tajuplného ticha, které se klene nad nimi. Nahlédl do božských myšlenek, které teprve dávají bouřlivým událostem dějin jejich skutečný smysl. Jeho mír není mír získaný útekem z virů života, ale mír, vyplývající z pronikavého poznání o vnitřním výtěžku i těch nejbolestnějších osudů, o Bohem chtěném směru a cíli pozemského bytí. Jak se autoru Zjevení Janova jeví vývoj? Ne jako zmatený řetěz náhodných událostí, ale jako velkolepé, harmonické kroužení věků, v němž každý velký okruh času je zákonitě rozčleněn na sedm menších období; každé z nich má své osobité poslání, jakoby svou zvláštní základní barvu, v každém se mění něco z podstaty světa i člověka, každé má svůj bouřlivý mladý růst, svůj vrcholný rozkvet i své odumírání. A jako střed celého takového velkého vývojového oběhu se evangelistovi jeví událost na Golgotě. Znamená mu zásah, který rozhodujícím způsobem ovlivnil celý další osud lidstva. Ode dne, kdy se tato událost uskutečnila, dostaly dějiny nový smysl. Ne pro

vnější pohled. Jejich zevní stránka, důsledek pádu do hříchu, se bude i nadále jevit jako sled nelítostných bojů, přírodních katastrof nebo smrtonosných epidemií, jako stupňování vzájemné nenávisti a touhy po moci; ale tato vnější stránka bude pro jejich skutečný průběh, pro jejich smysl a konečné vyznění stále méně důležitá, bude jejich klamným povrchem. Pravým obsahem dějin se stává neviditelné putování Zmrtvýchvstalého kroužícím vývojem věků, přičemž se kolem něho budou postupně shromažďovat ti, kdo se s ním v lásce spojili, aby společně s ním připravovali a neviditelně stavěli zduchovělý svět budoucnosti, Nový Jeruzalém, město věčnosti. Zevně zůstanou dějiny sledem pašijových událostí, a teprve na konci celého kroužícího pohybu věků, až smyslový svět bude rozprášen do vesmíru a zmizí, zjeví se v zářící slávě nad smyslového světla svět zmrtvýchvstání. Tak to prožíval v řadě velkých prorockých vizí evangelista Jan. A vědomí, že právě dějiny se odehrávají od doby mysteria na Golgotě jinde než ve vlnobití vnějších událostí, a to v duchové sféře Zmrtvýchvstalého, mu darovalo i jeho neporušitelný duševní mír. Co také mohou znamenat skličující vnější převraty těm, kdo smejí stavět město věčnosti?

Tajemství vzniku Nového Jeruzaléma je jemně vetkáno i do vánoční rozmluvy Zmrtvýchvstalého s Petrem a činí z ní jakoby předobraz věkovitého budoucího vývoje. Co je z hlediska Janova tím jedinečně podstatným v budoucích dějinách? Vnitřní spojitost člověka s působností Kristovou. Kristus vstal z mrtvých a zjevil tím člověku nově jeho božský původ, jeho pravou podobu i jeho poslání. To se událo uprostřed celého velkého okruhu vývoje, ve čtvrtém ze sedmi jeho období. Ale vývoj půjde dál. Vzejdou další období a v každém z nich se změní něco z podstaty pozemského světa i něco v bytosti člověka. Proto musí člověk hledat na každém stupni nově i svůj vztah ke Kristu. Tak stojí Zmrtvýchvstalý nově před člověkem 20. století, před člověkem páté dějinné epochy, a ptá se: „Miluješ mne?“ A žádá: „Pasiž beránky mé.“ A toto dění, odehrávající se mezi člověkem a Kristem, je pro pohled evangelisty jediným rozhodujícím obsahem našeho vě-

ku; ne války, ne zemětřesení, ne hlad nebo bída, ne utrpení v žalářích. Na tom, co se neviditelně děje mezi Kristem a člověkem, závisí konečný výtěžek všeho, co lidstvo v průběhu věků prožije.

Ale naše epocha jednou odezní a nadejde šestá. I ona bude nepochybně navenek plná bouří, zmatků a ničení, rozkladu a úpadku, protože v ní budou protibožské mocnosti jistě dále stupňovat svůj vliv na běh věcí. Ale pro pisatele evangelia to není rozhodující. Skutečný osud lidstva bude i tentokrát vyplývat z rozmluvy mezi Kristem a člověkem: „Miluješ mne?“ „Buď pastýřem mých ovčí.“

A pak pohasne i toto období a nastane sedmé, poslední. Opět se svět i člověk změní proti tomu, co bylo předtím. Uprostřed všeobecného zániku spatří člověk opět Krista na břehu vyššího bytí: „Miluješ mne?“ „Pasiž ovce mé.“ A jediné důležité, na co v tomto období budou s napětím čekat bytosti všech nebeských hierarchií, bude, zdali člověk dokáže říci své konečné „ano“ k Boží otázce, „ano“ mocnější, vědomější, než byla obě předchozí. Protože na tomto „ano“ bude záviset, zdali lidstvo dosáhne cíle všeho, co se kdy událo na Zemi, vybudování proměněného a láskou prozářeného světa, Nového Jeruzaléma.

Tak se v posledním výjevu Janova evangelia Zmrtvýchvstálý třikrát táže, tak mu Petr třikrát odpovídá, jakoby za celé budoucí křesťanské lidstvo.

Po své trojí otázce a po trojím Petrově vyznání naznačuje Kristus poukazem na Petrův budoucí osud celý příběh pozemského lidstva, cestu z první poloviny vývoje, kdy lidská vůle se vymanila z vůle Boží: „... chodíval jsi, kam jsi chtěl“, do druhé poloviny dějin, vedoucí zevně k stupňujícímu se utrpení a k zániku světa, vnitřně k zduchovení těch, kteří přijali do sebe bytost Kristovu: „To pověděl, aby naznačil, jakou smrtí jednou zjeví slávu Boží.“

Ale až všechno, co vidíme kolem sebe, co vidíme ve všech dálkách prostoru, se rozpadne v prach, až už nebude nic tělesného, nic hmatatelného, nic vnějšího, pak Kristus bude moci vést společenství těch, kteří se s ním v lásce spojili, k novým vývojovým cílům,

ve spolupráci s hierarchiemi andělů a v souzvuku s věčnou vůlí Boží. Přízraky smrti se rozplynou. Na prahu nového vesmírného věku zazní Kristova výzva k vykoupení lidstvu: „Pojď za mnou!“ A cesta Kristova bude i cestou lidstva, navždy s ním sjednoceného, navždy znovu sjednoceného s vůlí Boží, jež proniká všemi nebesy.

Jan, pisatel evangelia, k tomu ještě dodává v knize Zjevení: „A Duch i nevěsta praví: Pojď. A kdo slyší, rciž: Pojď. A kdo žízní, nechť přijde. A kdo chce, nechť nabere vody života, a bude jemu dána darem.“

4.1.

To, že před 2000 lety vešla bytost z nejvyšších sfér božského světa do lidské tělesnosti, nevyplývalo zákonitě z dosavadního pozemského vývoje. Byl to zázrak. Po staletí prožívali křesťané nejhlubší úžas právě nad tímto zázrakem. Vánoce byly vděčnou oslavou nepochopitelné milosti Boží. Dítě v jesličkách, obklopené svatozáří, za ním Maria a Jozef, nad dítětem otevřená nebesa a před ním obětující pastýři, to byl obraz, který rok co rok připomínal lidem milostiplný příchod Spasitele, zázrak Božího narození na Zemi.

Ale právě jásot oslavující betlémské děťátko začal lidem zastírat vědomí, že milost zrození byla teprve začátkem zázraku nikdy nekončícího: trvalé přítomnosti Zmrtvýchvstalého v nejbližším duchovém okolí Země, spojení kosmického osudu Kristova s osudem lidstva. Člověk sice slavil Vánoce, ale stále zřetelněji jako vzpomínku na něco dávno minulého, a přestal brát vážně živou přítomnost Kristovu v pozemském dění. Není div, že člověk našeho století si zpravidla už nedovede představit vůbec nic ani za slovy „vtělení Boží“, i když snad se dosud rád vžívá do toho, čemu říká „poezie Vánoc“, do radostně-nevinných pocitů, vyvolávaných obrazem narození v Betlémě. Jenomže tváří v tvář vánoční skutečnosti je takový útěk do říše „poezie“ vlastně rouháním, protože je popřením hlavního, základního smyslu betlémské události. A oslava Vánoc, jak dnes probí-

há ve většině křesťanského světa, oslava zahleděná výhradně kamsi do minula, je v podstatě zapíráním Krista, Krista živě působícího.

Kdo se totiž dnes ještě stará o to, že božská bytost, pocházející ze sfér nedomyslitelné svatosti, bytost, která v těchto sférách nese a pořádá život celého vesmíru, žije a působí mezi námi? Kdo ještě vážně počítá s její přítomností, když uvažuje o svém životě? Kdo aspoň někdy přemítá o tom, co znamená pro bytost tohoto hierarchického řádu, že spjala svůj osud s osudem lidstva, bloudícího stále neproniknutelnější džunglí materialistických představo světě? Jestliže Kristus vzal na sebe hříchy světa, znamená to, že si ho přece nemůžeme a nesmíme představovat, jako by pouze s žehnajícím úsměvem a z povzdálí sledoval zmatené lidské hemžení. Od svého zmrtvýchvstání se Kristus už nikdy neizoloval od našich skutků. Nepřestal nést tíhu našich stále nových, stále těžších, stále nelidštějších vin.

Mohli bychom to vyjádřit i takto: Přítomnost Kristova v lidském světě je pro něho samého velkým kosmickým dramatem, stále obnovenou pašijovou cestou. Co v tomto směru líčí nové duchové poznání, je otřesné. Tak otřesné, že lidé vychovaní v uznávaných představách 20. století to nutně budou považovat za podivný výmysl, za něco absurdního. Ale budeme-li ochotni o tom trpělivě přemítat, zas a zase, budeme moci dojít až k plnému přesvědčení, že tomu tak je a dokonce musí být. Jde o poznatek, že na rozhraní minulého a 20. století prošel Kristus v oné duchové oblasti, která sousedí se smyslovým světem, novou Golgotou, jakousi novou smrtí. Tato nová Golgota byla přímým důsledkem bezvýchoďně materialistického myšlení 19. století. Proud myšlenek uznávajících za skutečné pouze to, co se dá sečíst, změřit a zvážit, tedy jenom neživé předměty v prostoru, stal se v Kristově božském vědomí novým smrtícím křížem. Bytost Kristova, přicházející ze světa pravdy, ze světa milosti, ze světa lásky, vzala na sebe i tento kříž. Ale světlo jeho vědomí nakonec podlehlo bezohledně dorážejícímu přívalu. Pohaslo. V duchu si můžeme dokonce ještě dokreslit tuto tragickou událost v duchovém okolí Země. Můžeme si představit temný kříž, tvořící se z proudících myšlenek,

zapírajících ducha; kolem kříže zástup zemřelých duší, těch, které teprve nedávno opustily Zemi a dosud se nevymanily z materialistických představ, jaké chovaly za života; a v dalším, širším kruhu kolem nich inspirující démonické bytosti, jejichž snahou je zmrtvění vnějšího i vnitřního života na Zemi. A celý ten sbor volá nenávistně: „Na kříž s ním, na kříž s ním!“ A tehdy se vědomí božské bytosti Kristovy, připoutané k proudu lidských myšlenek, zatemňuje, zaniká, jako zaniká u člověka v hodině smrti. –

Světlo vánoční vzpomínky na zázrak dávného narození by nás nemělo oslepotovat pro události tohoto druhu. Máme možnost sledovat toto dramatické dění ještě dále. Co se stalo, když Kristovo vědomí bylo zachváčeno smrtící temnotou? Síla prvotní lásky překonala i děs tohoto duchového umrtvení, změnila temnotu v nový druh darujícího jasu, a v důsledku toho se Kristus mohl pojednou přiblížit duševní sféře lidstva mnohem více, viditelněji než v minulých stoletích. Jakoby v triumfu nového zmrtvýchvstání stojí éterná postava Kristova na samém rozhraní smyslového světa, a odtud oslovuje člověka otázkou, v níž je shrnuta celá starost nebes o budoucnost lidstva: „Miluješ mne?“

Tak asi vypadá pohled do duchového pozadí dějin ve 20. století – vize nového zmrtvýchvstání, vize Krista nově přicházejícího k člověku, nový vánoční obraz, vnitřně pravdivý a burcující. Obraz, který doplňuje a nově vysvětluje onen druhý, tradiční obraz narození v Betlémě: připomíná, že Kristus je stále s námi, vždy nově, aby mohl nově vstát z mrtvých i v nás a skrze nás. Nový vánoční obraz, který může nejen rozlítit nový druh vánoční radosti, ale odhalit bezedné, nevyčerpatelné hlubiny stále se obnovujícího vánočního prožívání. „Miluješ mne?“ ptá se nově přicházející Kristus. Ale tentokrát to není jenom otázka po vroucím citovém vztahu. Tiše spoluzní i otázka: „Nepatříš i ty k těm, kdo mne chtějí znova ukřižovat? Pomni, že tvé myšlenky jsou pro celek světa stejně skutečné jako tvé vnější činy. Usiluj o takové myšlenky, aby tě vedly od mrtvého k živému, od hmoty k duchu, od lidského já k duchovému vesmíru.“

Zbožné povznesení myslí, i kdyby se přeneslo na stamiliony lidí, nestačí samo na to, aby ukázalo cestu z krize, v níž se octla naše civilizace. Lidstvo potřebuje nový pohled na svět, jenž by obsáhl i všepromikající duchovou působnost v hmotném dění. Tento pohled tu již je, je třeba jen vztáhnout po něm ruce. Vánoční setkání s nově přicházejícím Kristem nechť je nám v tomto smyslu výzvou, podnětem k proměně myšlení, k trpělivé a neústupné práci na způsobu, jak nabýváme poznatků o přírodě i o lidech, o „šírostech prostoru“ i „dálavách času“, o sobě samých i o Bohu. Láska k tomu, jenž za nás podstoupil smrt a vstal pro nás z mrtvých, nechť nejenom naplní naše srdce, nechť se nejen vlévá do naší pomáhající vůle: nechť rozsvětluje i naše chápání nekonečně rozmanitých souvislostí mezi nebesy a Zemí.

5.1.

Před dvanácti dny jsme vešli do chrámu vánoční doby. Dnes v noci z něho opět vyjdeme. Budeme to ještě my? Budeme stejnými lidmi, jako když jsme vcházeli? Nebo se něco v nás změnilo? Po dvanáct dní kolem nás zvučela a zářila přítomnost nebes. Věčnost nám vanula do duše a rozdmýchávala v nás ono snad jen skomíravě doutnající tušení o tom, co je v nás samých spjato s věčností: o našem vyšším já, o věčných duchových cílech, k jejichž živé podobě bychom měli dozrát, až sám čas jednou vústí nazpět do věčnosti, – o vůli, která věrně míří k těmto cílům.

Dnes můžeme ještě cítit vanutí věčnosti (pokud se proti němu vědomě neuzavřeme) – ale zítra? Zítra už se vánoční prožívání začne měnit v pouhou vzpomínku a všechno bude mnohem, mnohem těžší. Zbude nám vzpomínka, ale i ta vzpomínka nám bude unikat, neuvědomíme-li si ještě ve vánoční době co nejjasněji, co jsme vlastně po dvanáct dní prožívali.

Vanutí věčnosti... Dnes možná to slovo pro nás ještě tajemně světlkuje. Buďme za to vděční. Ale zítra, zítra snad z něho pro nás už

zbude jen pouhé seskupení hlásek, suchý, šedivý pojem, slupka bez živého jádra.

Co je to věčnost?

Z nejvyšších duchových sfér, z všeobsáhlé říše věčnosti vstoupil Kristus do pomíjivého světa země. A když do něho vešel, musel odevzdat Otci své vesmírné já, i božské duševní síly, jimiž oživoval všechno vesmírné dění, i celou svou tvůrčí všemohoucnost, pronikající daleké okruhy viditelného světa. Když se vrodil do lidské osobnosti Ježíše Nazaretského, spjal se cele s lidskou omezeností a bezmocí. Co v něm bylo věčného, vplynulo plně do jeho viditelného lidství. Ale změněno v pouhého člověka, přijalo na sebe tíhu osudu všeho lidstva, sestoupilo až do temnot smrti, aby se při zmrtvýchvstání rozzářilo v obnovenou ryzí lidskou podobu, v nový obraz Boží; pak vneslo tuto podobu při nanebevstoupení znova do říše Otcovy bez mezí a času, aby se o letnicích sneslo v novém příválu milosti na Zem, jiným způsobem, v nekonečném zmnohonásobení, jako neviditelný ohnivý déšť, padající do lidských duší, a aby tak zažehlo obraz Boží ve skryté svatyni každého lidského já. Věčnost tehdy, před dvěma tisíciletími, zabouřila pozemským světem, aby jej už nikdy neopustila. Nepřestává zářit z Golgoty, aby mohla ožít a začít působit v každém člověku. Na Golgotě se ukázala plně a viditelně její podstata, její pravý obsah: ne už věčnost jako pouhý stínový, knižní, abstraktní pojem, ale jako obětující se láska. Božská láska a věčnost jsou jedno a totéž, i kdyby se to snad těm nejučenějším zdálo sebe nepochopitelnější. A i když se náš svět jednou rozpadne v prach, i když nebesa i Země pominou, tato láska zůstane, přetrvá, jako věčné tajemství naší planety, tak jako i ze všech nás zůstane pro věčnost uchováno to, co jsme vnitřně přijali z tajemství Kristovy smrti a zmrtvýchvstání.

Věčnost není nic, co by nám mělo být cizí. Vproudila kdysi až do nitra Země a odtud nepřestává působit. Přivolává nebeské síly do okruhu naší planety a povznáší to, co je na Zemi ryzího, k nebesům. Prostupuje všechny kůry nebes i všechny přírodní říše. Vysílá paprs-

ky všeobjímající lásky ke každému lidskému já, s důvěrou, že budou jednou přijaty, a touží roznítit i v každém lidském já oheň lásky obdobného rodu, i světlo nového poznání, něhu soucitu, sílu sebeobětování, radost naděje i dar míru se světem. A navíc rozpouští svými paprsky stíny všech našich provinění, minulých, přítomných i těch budoucích, viny každého z nás.

To všechno způsobil zázrak milosti na Golgotě. Kdo by chtěl vypovědět všechny jeho účinky? Kdo by chtěl měřit dary věčnosti? Proto i evangelista uzavírá své evangelium, svou andělskou zvěst o spojení božské bytosti Kristovy se světem lidí, slovy: „Jest pak i mnoho jiných věcí, které činil Ježíš; kdyby měly být všechny sepsány, každá zvlášť, mám za to, že by celý svět nemohl pojmouti všechny knihy, které by byly napsány.“

Vážený čitateľ, vážená čitateľka

Túto knihu Vám môžeme poslať aj poštou, ak si ju objednáte na adrese: Hnutie Bdelosť, P. O. Box 17, 810 00 Bratislava 1, Slovensko alebo e-poštou na info@bdelost.sk alebo telefonicky na čísle 0902-242493 (T-Mobile Slovensko). Aktuálne oznamy a cenu nájdete aj na internetovej stránke <http://bdelost.sk>, kde bude voľne dostupný aj text knihy v podobe pdf súboru.

Listy Bdelost'

Nezávislý časopis pre hľadanie kresťanstva v Duchu a pravde

Zameranie časopisu: Pôsobiť v spoločnosti *slovom, vyslovenou pravdou*. Rozpoznať podstatné spoločenské javy, pomenovať ich pravým menom a vyzdvihnúť do vedomia. Na základe poznania priniesť riešenia vychádzajúce z podstaty javu, z pravdivého obrazu skutočnosti, nachádzajúce sa v priestore slobodného, nezávislého konania občanov a bezprostredne dostupné aj jednotlivcom.

Je to kresťanstvo vzpriamené, so zdvihnutou hlavou; jeho uplatnenie vo všetkých oblastiach spoločnosti a dovedenie až do dôsledkov všedného, každodenného života. Je to hľadanie kresťanstva „v Duchu a pravde“ v zmysle Jn 4.23,24.

Autori príspevkov: Pavel Kříšťan, Charles A. Coates, Paolo Co-

elho, Pavol Dobšínský, Jan Dobštal, Ralph W. Emerson, Antoine de Saint-Exupéry, Tomáš Kempenský, Peter Kmetek, Emil Páleš, Margeret F. Powersová, Rudolf Steiner, Henry D. Thoreau, Valentin Tomberg, Zdeněk Váňa a ďalší.

Okruhy článkov: Duchovné, kultúrne a národné buditeľstvo. Štát a svetonázor. Svetonázorová sloboda alebo útlak? Duchovná veda. Hospodársky život a mravný rozmer človeka. Oslobodzovanie sa od konvencií. Božia výchova. Význam rozprávok a ich záchrana. Manipulácia. Masmédiá. Reklama. Tunelovanie pojmov. – a iné...

Viac informácií, objednávky: internet: <http://bdelost.sk>; e-pošta: info@bdelost.sk; telefón: 0902-242493 (T-Mobile Slovensko).

Pavel Kříšťan: Poselství Vánoc

Vydalo občianske združenie *Hnutie Bdelost'*, Košice, MMV.

Tlač: VIENALA s.r.o., Moldavská 8/A, Košice, tel.: 055-7898711.

Obraz na 1. strane obálky: akad. maliar Ladislav Záborský.

Vydanie štvrté, v občianskom združení *Hnutie Bdelost'* prvé.

Náklad 5000 výtlačkov. Počet strán 44. EAN 9788096941742.

ISBN 80 - 969417 - 4 - 7

Listy Bdelost'

O CASOPISE * POVESTI AKO VEŠTECTVÁ * SLOVANSKÝ ČLOVEK

pre hľadanie kresťanstva v Duchu a pravde (Jn 4.23,24)

Nadkonfesyčný časopis

Obrázok: Edmund Blair Leighton

Číslo 1, marec 2005

CESTA Z BEZMOCNOSTI * MICHAELOVO SPOLOČENSTVO * ETICKÉ IMPLIKÁCIE

Listy Bdelost'

Nadkonfesyčný časopis pre hľadanie kresťanstva v Duchu a pravde (Jn 4.23,24)

Číslo 2

april 2005

VYSLANCI * O DUŠIČKE * SANTIAGO A FÁTIMA * JASNÁ HVIEZDA RANNÁ

Listy Bdelost'

Nadkonfesyčný časopis pre hľadanie kresťanstva v Duchu a pravde (Jn 4.23,24)

Číslo 3

jún 2005

DUCHOVNO AKO OSTROV * ŠKOLSTVO A SVETONÁZOR * POZITIVITA

Listy Bdelost'

Nadkonfesyčný časopis pre hľadanie kresťanstva v Duchu a pravde (Jn 4.23,24)

Sú zhlipnosť okovy a prípadní bezodní; však Čudnosť hovorí: ach som, som slobodný! (A. Silkeus)

Obrázok: Daniel Gerhart

Číslo 4, august 2005 * Neste si vzájomne bremená, a tak naplníte Kristov zákon.

Co jsou to Vánoce? Člověk 20. století klopí oči, rozpačitě se usmívá a pak snad váhavě odpoví: „Vánoce – to jsou přece nejkrásnější svátky v roce – svátky lásky – zářící oči dětí – rodina – poezie vánočních stromků – vzpomínky na zvuk rolníček na zasněžených cestách...“ Jenže to jsou prázdná slova, polouschlé slupky bez plodů, poslední pozůstatky zděděných, rozmělněných, neujasněných a pro dnešního člověka falešných pocitů. Bylo by mnohem poctivější, kdyby odpověděl: „Nevím, co jsou Vánoce. Nevím, co bych měl při nich slavit.“ Tak, jak je dnes lidé slaví, jsou Vánoce dokladem bezobsažnosti jejich vnitřního vztahu k světu. „Šťastné a veselé svátky,“ přejí jeden druhému, ale nevědí, o čem mluví. Neuvědomují si, že být šťastný nebo veselý nemůže být smyslem ani obsahem sváteční doby, leda důsledkem něčeho, co člověk v takové sváteční době prožil.

A přece, navzdory lidské bezradnosti, jsou Vánoce našťastí reálnou kosmickou událostí, ať lidé o nich něco vědí nebo ne. Každý rok znamenají Vánoce, i když se to tak mnohému modernímu člověku bude zdát absurdní, vždy nový příchod Kristův do pozemského světa. Jednou, jedinkrát v rytmu roku se na dvanáct dní otevírá brána nadsmyslové jsoecnosti a nebeské síly vtrhují mocným světelným proudem dolů do oblasti země. Spolu s nimi, jednou, jedinkrát za rok přichází Kristus až do bezprostřední blízkosti člověka. Na břehu nadsmyslů, na pomezí duševního a smyslového bytí, se zjevuje duševnímu zraku.

Naše duše tedy stojí tváří v tvář Zmrtvýchvstalému. To je kosmická realita Vánoc. Ale co o ní můžeme vědět my, pozemští lidé, žijící v prostoru a v čase? Jistě, člověk může nedbat vánoční blízkosti Kristovy, závrtné blízkosti andělských kůřů. Pak sice Vánoce zůstanou reálnou událostí, ale ne pro něho. On sám nevejde do vánočního světla. Ale i on má možnost procitnout pro vánoční dění, uvědomit si, co se děje. O Vánocích k tomu stačí docela málo. Stačí neklást vánočnímu zážitku umělé překážky. Zapomenout na vlastní starosti a na zevní svět, zaposlouchat se do duše a...

ISBN 80-969417-4-7

